



Eekhoorns, verzot op truffels?



Sporen van verschillende soorten truffels in de maag van een rode eekhoorn

Een reeks verkeerslactoffers rode eekhoorn, verzameld via het marternetwerk in 2003, ging onlangs onder het mes in de vakgroep Biologie van de Universiteit Gent. In 15 van de 20 onderzochte exemplaren werden in de maag- of darminhoud sporen gevonden van truffelachtigen zoals de gewone inkttruffel, de korrelige herten-truffel, de stekelige herten-truffel en de witte zijdetruffel. In één vrouwtje zaten sporen van al deze soorten.

Van de gewone inkttruffel waren vóór dit onderzoek in Vlaanderen maar enkele vindplaatsen gekend. De resultaten tonen aan dat deze soort, net als in onze buurlanden, niet zo zeldzaam is. De andere soorten zijn ook min of meer algemeen.

Mycofagie (consumptie van paddestoelen) door eekhoorns en andere kleine knaagdieren is al langer gekend. Bij paddestoelen die ondergronds groeien is dit verschijnsel van cruciaal belang voor de verspreiding van sporen. Graafsporen van knaagdieren zijn een handig hulpmiddel bij de inventarisatie van truffels.

Het aandeel van truffelachtigen in het dieet van rode eekhoorn

wordt in West-Europa waarschijnlijk onderschat. Hertentruffels kunnen in oude bossen in grote hoeveelheden voorkomen. Ze worden gedurende het hele jaar door rode eekhoorns opgespoord, zoals blijkt uit het onderzoek. De dode eekhoorns werden verzameld van februari tot oktober tijdens een heel slecht paddestoelenjaar en toch zijn er elke maand truffels aangetroffen. We kijken alvast uit naar vollediger resultaten. Hartelijk dank aan de medewerkers van het marternetwerk.

Contactpersoon: Ruben Walley, tel.: 0476-59 03 98; e-mail: ruben.walley@lin.vlaanderen.be

Collecties wilde rozen

Deze winter werden collecties wilde rozen aangeplant in Grimbergen, Groenendaal en Lichtervelde. Een verzameling rozen vond vorig jaar reeds haar weg naar de Nationale Plantentuin van Meise. Elke collectie bevat een dertig- tot vijftigtal vegetatief vermeerderde rozen. De collectie in de kwekerij van het IBW in Grimminge is uitgebreider.

In elke collectie komen bijna alle inheemse soorten en variëteiten voor. Grofweg kunnen de wilde rozen in Vlaanderen opgedeeld worden in 5 groepen. De egelantierensoorten geuren typisch naar appeltjes (4 inheemse soorten). Vilt-rozen vertonen viltig behaarde bladeren (2 inheemse soorten). Tot de grote hondsrozen-groep behoren heel wat soorten (7 inheemse) en variëteiten die meestal in mindere mate of helemaal niet behaard en geklierd zijn. De bosroos vertoont typisch vergroeide stijlen die als een zuiltje uit de bottel steken en ze wordt dus tot de vergroeidstijlige rozen gerekend. De duinroos tenslotte behoort tot een aparte groep en vertoont als enige wilde roos purpere tot zwarte bottels.

Reeds enkele jaren worden wilde rozen aan het IBW verzameld, als behoudsstrategie voor meestal heel zeldzame

soorten en variëteiten. Sinds 2001 loopt een project in samenwerking met het departement Plantenveredeling en -genetica van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek, dat de genetische diversiteit in de autochtone populaties bestudeert (contactpersoon: Katrien De Cock).



Contactpersoon:
Kristine Vander Mijnsbrugge, tel.: 054-43 71 46;
e-mail: kristine.vandermijnsbrugge@lin.vlaanderen.be

Herstel Leie zet zich verder

Er zijn terug 19 vissoorten in de Leie. Dit kwam aan het licht bij een visbestandopname uitgevoerd op de Leie in juli 2003. De Leie werd, in samenwerking met de Provinciale Visserijcommissies van Oost- en West-Vlaanderen, op 18 locaties van Wervik tot Gent bemonsterd. Dit gebeurde met fuiken en door elektrovisserij. Op maar liefst 75% van de meetplaatsen komt vis voor. Op de plaatsen waar vis werd gevangen, varieert de soortendiversiteit tussen 1 en 15 soorten met een gemiddelde van 7,5 soorten. Blankvoorn, gibel en paling zijn de meest verspreide soorten. Blankvoorn is de meest gevangen vis. De meeste vissen bevinden zich in de 'Toeristische Leie'; dit is het deel gelegen stroomafwaarts het Afleidingskanaal van de Leie (Deinze) tot de aansluiting met de Ringvaart. Op het traject Wervik-Wevelgem werden redelijke vangsten gehaald, op het traject Kortrijk-Deinze werd het minst gevangen.



De Leie werd in 1996 nog uitvoerig bemonsterd op 23 locaties. De visstand op de Leie beperkte zich toen tot de aanwezigheid van enkele vissen op 2 locaties, waar de waterkwaliteit iets beter was. Op de overige 21 locaties werd geen vis gevangen. De verbetering ten opzichte van 1996 is dus spectaculair.

Dat de Leie aan de beterhand is, werd in 2000 al vastgesteld. Toen werd de Leie in het kader van het palingpolluëntenmeetnet op 5 staalnameplaatsen bemonsterd, van Wervik tot Sint-Martens-Leerne. Er werd op alle plaatsen vis gevangen. Deze trend wordt in 2003 bevestigd. Toch heeft de Leie nog geen evenwichtig visbestand en blijft het visleven op de Leie nog heel fragiel. Aanhoudende inspanningen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren. In de eerste plaats geldt dit voor de zijlopen van de Leie die nog steeds tot de meest vervuilde waterlopen van Vlaanderen behoren. Zolang het sterk vervuilde water van deze beken de Leie blijft bezoedelen, kan er regelmatig vissterfte optreden en kan de visstand zich niet ten volle herstellen. De resultaten van 2003 zijn beschikbaar in het rapport 'Het visbestand op de Leie (2003)' en downloadbaar via www.ibw.vlaanderen.be.

Contactpersoon:

Gerlinde Van Thuyne, tel.: 02-658 04 14;

e-mail: gerlinde.vanthuyne@lin.vlaanderen.be

Etende dieren op de foto

Afgelopen winter plaatsten we een aantal fotovallen in het bosreservaat Coolhembos te Puurs. Een fotoval bestaat uit een weerbestendige camera die aangesloten wordt op een infraroodvoeler. De voeler reageert op beweging en warmte. Als er zich een bewegend voorwerp voor de infraroodstraal bevindt, registreert de voeler het uur en de datum en geeft een signaal door aan de camera, die dan een fotootje trekt. Dit onderzoek kadert in een studie van het IBW medegefinancierd door de Nationale Maatschappij van de Belgische Spoorwegen. In dit onderzoek willen we nagaan in hoeverre het mogelijk is reeën te vangen. Een voor de hand liggende methode, die weinig verstoring met zich meebrengt, bestaat erin reeën naar voederplaatsen te lokken.

De resultaten van ons onderzoek zijn verrassend. Een blik op de foto's leert ons dat heel wat soorten geïnteresseerd zijn in het aangeboden voedsel. Vogels zoals eksters, kauwen, houtduiven, gaaien, fazanten en zelfs wilde eenden pikten een graantje mee. Knagers zoals bruine ratten, muizen en eekhoorns behoorden eveneens tot de vaste klanten. De muizen lokten op hun beurt een bosuil, een bunzing en zelfs twee buurkatten naar de voederplek.

Op iets meer dan een vierde van de foto's was een etende ree te zien. Er is bij deze soort echter nog geen sprake van een 'gelijkedansenbeleid', aangezien het vooral bokken zijn die zich te goed doen aan het extra voedsel (in meer dan 90 % van de gevallen!). Bovendien gaat het om een heel beperkt aantal individuen.

De interesse van reeën voor extra voedsel beperkt zich vooral tot de maanden februari en maart. Dit is niet

verwonderlijk aangezien er in onze Vlaamse bossen heel wat natuurlijk voedsel te vinden is, zelfs in de winter.

Het gebruik van fotovallen kan dus heel nuttig zijn bij het monitoren van dieren in natuurgebieden. Het lokken van reewild naar een voederplaats lijkt in Vlaanderen echter niet evident. Er zullen dus andere methoden gebruikt moeten worden om reeën te vangen.



Contactpersonen:

Peter Baert, tel.: 054-43 71 48;

e-mail: peter.baert@lin.vlaanderen.be

Jan Vercammen, tel.: 054-43 61 90;

e-mail: jan.vercammen@lin.vlaanderen.be

Jim Casaer, tel.: 054-43 71 44;

e-mail: jim.casaer@lin.vlaanderen.be

Geslaagde studiedag natuurontwikkeling

Meer dan 300 ambtenaren en andere geïnteresseerden kwamen op 26 maart 2004 in Brussel bijeen rond het thema 'Natuurontwikkeling in Vlaanderen Tips voor de toekomst'. We vatten hier de voornaamste bevindingen samen.

In Vlaanderen is ongeveer 3100 ha natuurontwikkeling gerealiseerd verspreid over 244 natuurgebieden. Nieuwe instrumenten zoals POTNAT, een voorspellingsmodel voor potentiële natuur, moeten helpen bij het maken van onderbouwde keuzes voor concrete streefdoelen. Opvallend is dat zeer weinig projecten opgevolgd worden, waardoor kansen gemist worden om uit successen of mislukkingen te leren of om tijdig bij te sturen wanneer iets fout loopt. Er moet dus meer aandacht gaan naar monitoring. Kritische succesfactoren voor natuurontwikkeling zijn een optimale nutriënten- en waterhuishouding. Er werd gepleit voor grote eenheden natuur, die het volledig hydrologisch systeem omvatten, rijk aan gradiënten zijn en waar natuurlijke dynamische processen een grotere rol kunnen spelen. Zaadvoorraden en ontsnipperende maatregelen vergroten de vestigingskansen van planten en dieren. Verschillende maatschappelijke groepen hebben een verschillend natuurbeeld. Voor succesvolle natuurontwikkeling moet dringend geïnvesteerd worden in mensen die kunnen ingezet worden om actief het draagvlak te vergroten bij omwonenden, recreanten, landbouwers en lokale besturen.



Het juridisch instrumentarium voor natuurontwikkeling is ook te complex. Het project 'natuurbeheersrecht' van de UG (2001-2005) bekijkt hoe de Vlaamse wetgeving zo veel mogelijk kan worden geïntegreerd en vereenvoudigd.

Een voorbeeld is de afschaffing van de distelbestrijdingsplicht. Het nieuwe besluit op de natuurinrichting speelt in op de noden aan betere voorbereiding, draagvlakontwikkeling, versnelde uitvoering, kavelruil en vergoedingen.

In het teken van de bosuitbreiding is sinds 1994 1730 ha bebost of voor bebossing aangekocht; in 17 van de 51 stadsbosprojecten gebeurden reeds aanplantingen. Door vooraf-

gaand overleg met lokale besturen en belangengroepen wordt gestreefd naar een verhoging van het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. In de nieuwe beheersvisie voor inrichting en beheer van de bossen zal meer aandacht gaan naar natuurlijke processen, structuurvariatie, open plekken en genetische afkomst. Spontane bosontwikkeling krijgt meer ruimte.

De documentatiemap met samenvattingen van de presentaties en het IN-rapport 'Natuurontwikkeling in Vlaanderen: een stand van zaken en vuistregels voor de praktijk' kunnen worden besteld bij mariko.linsse@instnat.be.

Contactpersoon:

Kris Decler, tel.: 02-558 18 47; e-mail: kris.decleer@instnat.be



Floraverspreidingsgegevens zijn onmisbaar bij het opstellen van beheersplannen, het leggen van prioriteiten in het natuurbeheer en bij sommige milieueffectrapportages. Naast vegetatiekarteringen als bron van florakennis is ook de aanwezigheid van individuele soorten van belang. Actuele inventarisaties op perceelsniveau zijn hierbij het meest bruikbaar. Jammer genoeg zijn deze niet altijd beschikbaar of ontbreekt tijd of geld om ze aan te maken. Bovendien is ook historische informatie belangrijk bij het inschatten van beheerspotenties.

In Vlaanderen worden al heel lang florakarteringen uitgevoerd. Vanaf 1940 gebeurde dit systematisch volgens de IFBL-methodiek. Karteringen gebeurden met vierkante kilometer als basis waarbij in principe alle soorten werden opgenomen. Vanaf 1995 werd gestart met de uitbouw van een databank op basis van deze verspreidingsgegevens, aangevuld met andere bronnen van floragegevens. Ondertussen omvat deze databank ongeveer 2,5 miljoen verspreidingsgegevens waarvan de oudste teruggaan tot 1800. Het leeuwendeel slaat echter op de periode van 1972 tot op heden. Om de databank vlotter toegankelijk te maken werd begin 2002 gestart met de uitbouw van een webapplicatie. Gebruikers kunnen ook hun eigen waarnemingen online invoeren.

Op <http://flora.instnat.be/flora> kan je de databank raadplegen. Volgende rubrieken zijn voorzien:

- Soortkenmerken raadplegen: hier vind je soortgebonden informatie zoals habitatvoorkeur, abiotische voorkeur, levensvormen en strategieën, rode lijst, zeldzaamheid. Dit deel is vrij toegankelijk.
- Waarnemingen invoeren: hier kan je eigen waarnemingen invoeren. De plaatsbepaling kan gebeuren volgens het IFBL-kwartierhokraster (rastereenheid 1 km²) of op basis van Lambertcoördinaten. Als waarnemer moet je je wel eerst registreren.
- Waarnemingen opvragen: als niet-geregistreerde gebruiker kan je een aanvraag voor het bekomen van verspreidingsgegevens indienen bij de beheerder van de site; als geregistreerde gebruiker kan je bovendien je eigen waarnemingen online terug opvragen.
- Streeplijsten: om veldformulieren te downloaden.

Contactpersoon:

Wouter Van Landuyt, tel.: 02-558 18 19; e-mail: wouter.van.landuyt@instnat.be



Nieuw erkend uitgangsmateriaal

In de huidige Vlaamse wetgeving zijn er vier categorieën van bosbouwkundig teeltmateriaal. De categorieën 'geselecteerd' en 'gekeurd' geven enkel een beeld van de uiterlijke kwaliteit van het teeltmateriaal waarvan het teeltmateriaal afkomstig is. Uitgangsmateriaal bestemd voor de productie van teeltmateriaal van de categorie 'getest', is bovendien beoordeeld op de (genetische) kwaliteit van de nakomelingen. De naam van de resterende categorie 'van bekende origine' verklaart zichzelf: enkel de groeiplaats of het herkomstgebied van het erkende bestand of de zaadbron is gekend. Deze categorie zegt niets over bosbouwkundige kwaliteit. Ze laat toe om autochtoon teeltmateriaal, met zekerheid van herkomst, op de markt te brengen voor ecologische doeleinden via een certificaat of document van de leverancier.

Het IBW staat in voor de erkenningprocedure en de opvolging van erkend uitgangsmateriaal.

Het instituut heeft een aantal reeds langer erkende bestanden en zaadtuinen laten schrappen of wijzigen. Ook werden aanvragen voor erkenning van locaties met autochtone bomen en struiken ingediend. In april werden deze voorstellen door de Vlaamse minister van Leefmilieu goedgekeurd. Voor volgende soorten werden in totaal 17 autochtone bestanden en zaadbronnen erkend (het aantal per soort staat tussen haakjes): zwarte els (2), hazelaar (2), eenstijlige meidoorn (2), sleedoorn (2), wintereik (3), zomereik (2), sporkehout (2) en wilde lijsterbes (2). Ze komen in verschillende her-

komstgebieden voor. Het plantsoen van de categorie 'van bekende origine' wordt het best aangeplant binnen het herkomstgebied om het autochtoon karakter te bewaren. Bij teeltmateriaal van de overige categorieën, waarbij economische doeleinden belangrijk zijn, hoeft dit niet. Zo kan plantsoen uit het recent erkende, niet-autochtone ruwe berkenbestand 'De Drie Eiken' (categorie 'geselecteerd') in heel Vlaanderen aangeplant worden, mits de gekozen standplaats geschikt is. Al het nieuwe erkend uitgangsmateriaal van Vlaanderen wordt opgenomen in een nationale lijst en in de lijst van aanbevolen herkomsten. Deze laatste en de lijst van het Vlaams erkend uitgangsmateriaal zijn te verkrijgen in het IBW.



Contactpersoon: Karen Cox, tel.: 054-43 61 88; e-mail: karen.cox@lin.vlaanderen.be

Oproep tot medewerking aan het Natuurrapport 2005

Het Natuurrapport brengt tweejaarlijks cijfers over de toestand van de natuur in Vlaanderen, de maatschappelijke waarde ervan en het beleid terzake. De vorige Natuurrapporten verschenen in 1999, 2001 en 2003 (zie www.nara.be).



Het Natuurrapport 2005 is in volle voorbereiding. De blauwdruk legt de krijtlijnen vast en is digitaal beschikbaar op www.nara.be. De volgende editie van het Natuurrapport bestaat niet alleen uit een boek, maar gaat hand in hand met een via het web raadpleegbare indicatorensite.

Het Natuurrapport komt tot stand via interactie tussen wetenschap, beleid en middenveld. Hiermee streven we ernaar de vele verwachtingen ten aanzien van het rapport optimaal in te vullen en een hoge kwaliteit te garanderen. Wij willen u graag uitnodigen om mee te werken aan het volgende Natuurrapport. Dit kan door wetenschappelijke gegevens aan te leveren, teksten (mee) te schrijven of teksten kritisch na te lezen en te commentariëren (peer review). Medewerking kan worden aangeboden via het antwoordformulier op het einde van de blauwdruk of digitaal via www.nara.be.

Om de inspraakmogelijkheden te verruimen tot een grotere groep betrokkenen (ook andere beleidsvelden en sectoren) en tot alle stadia van de rapportering, werd bovendien een klankbordgroep in het leven geroepen. Geïnteresseerden kunnen zich hierbij aansluiten door te mailen naar anja.de.braekeleer@instnat.be. De leden van deze groep worden per mail regelmatig op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in de natuurrapportering en kunnen daarop reageren.

Contactpersoon:

Myriam Dumortier, tel.: 02-558 18 09; e-mail: myriam.dumortier@instnat.be

Deze nieuwsbrief wordt gratis verstuurd naar een 2800-tal adressen in Vlaanderen. Het adressenbestand werd samengesteld op basis van het adresboek van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Nieuwe of gewijzigde adressen kan je doorgeven aan Nicole De Glas, tel.: 054-43 61 50; e-mail: nicole.deglas@lin.vlaanderen.be

Krijg je onze nieuwsbrief liever elektronisch? Geef dan een seintje aan Nicole De Glas.